https://wordlyknowledge.uz/index.php/gpble
Qabul qilingan sana: 07.12.2025
Nashr etilgan sana: 30.01.2026

Толибова Мохигул Холмурод қизи
Шаҳрисабз педагогика институти Тарих кафедраси
Тарих йўналиши I курс магистранти.
Телефон: 88-199-95-12. Моҳигулбакирова@гмаил.ом.

ЯНГИ ЎЗБЕКИСТОН ИЛМ-ФАН ВА ТАЪЛИМ СОҲАЛАРИ ТАРАҚҚИЁТИДА АЁЛЛАР РОЛИ

Аннотатсия

Мақолада “гендер тенглик” тушунчасининг мазмун - моҳияти очиб берилган бўлиб, янгиланаётган Ўзбекистонда гендер тенгликка эришишнинг ҳуқуқий асослари яратилиши ҳамда илм-фан, таълим сохасида хотин-қизларнинг ролини ошириш борасида қилинаётган амалий ишлар хусусида фикр мулоҳазалар юритилган.

Калит сўзлар

“Гендер” атамаси, “Гендер тарихи”,“Ўзбекистоннинг маърифатпарвар аёллари”, “Халқ ўқитувчиси”, “Халқ шоири”, “Халқ артисти” унвонлари.

РОЛЬ ЖЕНЩИН В РАЗВИТИИ НАУКИ И ОБРАЗОВАНИЯ В НОВОМ УЗБЕКИСТАНЕ

Аннотация

В статье раскрывается сущность концепции «гендерного равенства» и рассматривается создание правовых основ для достижения гендерного равенства в модернизирующемся Узбекистане, а также практическая работа, проводимая для повышения роли женщин в науке и образовании.

Ключевые слова

https://wordlyknowledge.uz/index.php/gpble
Qabul qilingan sana: 07.12.2025
Nashr etilgan sana: 30.01.2026

термины «Гендер», «Гендерная история», «Женщины-педагоги Узбекистана», «Народный учитель», «Народный поэт», «Народный художник».

THE ROLE OF WOMEN IN THE DEVELOPMENT OF SCIENCE AND EDUCATION IN THE NEW UZBEKISTAN.

Abstract

The article reveals the essence of the concept of "gender equality" and discusses the creation of legal foundations for achieving gender equality in the modernizing Uzbekistan, as well as practical work being done to increase the role of women in science and education**.**

Keywords

The term "Gender", "Gender History", "Women Educators of Uzbekistan", "People's Teacher", "People's Poet", "People's Artist" titles.

Мамлакатимизда аёлга бўлган муносабат ўз тарихий илдизларига эга. Аждодларимиз доимо аёлларни қадрлашга, уларга нисбатан ҳурмат ва иззатда бўлишга даъват этишган. Маърифатпарвар боболаримиз “Аёл юксалса – юксалур башарият”, деб бежиз айтишмаган. Бу кўҳна тарих Тўмарис, Сароймулкхоним, Нодирабегим, Гулбаданбегим, Увайсий, Дилшод отин, Анбар отин, Зулфия сингари юзлаб мўътабар аёлларимизнинг миллат шаъни, ор-номусини сақлаш йўлидаги жасоратларига гувоҳдир. Зеро, Ўзбекистон Республикаси Президенти Ш.М. Мирзиёев таъкидлаганидек, “Аёли эъзозланган юрт – қудратли бўлади”[1].

Гендер сўзи кенг маънода хотин-қизлар ва эркаклар ўртасидаги муносабатларнинг жамият ҳаёти ва фаолиятининг барча соҳаларида, шу жумладан сиёсат, иқтисодиёт, ҳуқуқ, мафкура ва маданият, таълим ҳамда илм-фан соҳаларида намоён бўладиган ижтимоий жиҳатидир.

https://wordlyknowledge.uz/index.php/gpble
Qabul qilingan sana: 07.12.2025
Nashr etilgan sana: 30.01.2026

Юртимизда бу сохада олиб борилаётган ислоҳотлар натижаси ўлароқ хотин-қизлар ва эркакларга жамият ҳамда давлат ишларини бошқаришда, сайлов жараёнида тенг иштирок этишни, соғлиқни сақлаш, таълим, фан, маданият, меҳнат ва ижтимоий ҳимоя соҳаларида, шунингдек давлат ва жамият ҳаётининг бошқа соҳаларида тенг ҳуқуқ ҳамда имкониятлар таъминланишини кафолатланган. Хусусан, Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлиси Сенатининг 2021 йил 28 майдаги “2030 йилга қадар Ўзбекистон Республикасида гендер тенгликка эришиш стратегиясини тасдиқлаш ҳақида”ги СҚ-297-IV-сонли қарори тасдиқланди[2].

Қарорга мувофиқ таълим, илм-фан, спорт ҳамда соғлиқни сақлаш соҳасида хотин-қизлар ва эркаклар учун тенг ҳуқуқ ҳамда имкониятларни таъминлаш мақсадида қуйидаги тадбирларни амалга ошириш зарурлиги белгиланди:

- узлуксиз таълим тизимини ривожлантириш, хотин-қизлар ва эркакларни бутун умр давомида ўқишга бўлган имкониятларини рағбатлантириш, ижтимоий ҳимояга муҳтож хотин-қизларни олий таълим билан қамраб олинишини кенгайтириш;
- хотин-қизларни илмий фаолиятга кенг жалб қилиш, уларнинг замонавий ахборот-коммуникация технологияларига асосланган дастурий ишланмаларини, инновацион ғояларини, ихтирочилик, рационализаторлик фаолиятини қўллаб-қувватлаш;
- замонавий педагогик технологиялар ва услубларни ҳисобга олган ҳолда мактабгача таълим, умумий ўрта, ўрта махсус, олий таълим муассасаларининг ўқув дастурларига гендер мавзусини жорий этиш орқали фуқароларнинг гендерга оид саводхонлигини юксалтириш;
- эҳтиёжи юқори бўлган соҳаларда маҳаллий ва хорижий таълим муассасаларига ўқишга ва малака оширишга хотин-қизларни жалб қилиш;
- мавжуд ва келажакда яратиладиган мактаб дарсликлари, ўқув-услубий материаллар ва бошқа нашрларнинг жинс бўйича камситишга йўл қўймаслик

https://wordlyknowledge.uz/index.php/gpble
Qabul qilingan sana: 07.12.2025
Nashr etilgan sana: 30.01.2026

принципига мувофиқ гендер экспертизадан ўтказиш амалиётини йўлга қўйиш;

- ижтимоий ҳимояга муҳтож, нотинч оилалардан бўлган хотинқизларни таълим олишига кўмаклашиш ва уларни касбга йўналтириш;

- мактабгача таълим, умумий ўрта таълим, соғлиқни сақлаш ҳамда эркаклар улуши кам бўлган бошқа соҳаларга аёллар билан тенг равишда эркакларни жалб қилишга доир фаолиятни қўллаб-қувватлаш;

- хотин-қизлар ва эркакларнинг оилани режалаштириш борасидаги тиббий маданиятини ошириш, зарур ахборот ва хизматларга эркин ҳамда тенг равишда эга бўлишини таъминлаш, оилани режалаштиришда уларнинг шахсий ҳаётига учинчи шахсларнинг аралашишига йўл қўймасликни қўллаб-қувватлаш;

- ижтимоий аҳамиятли ва юқумли касалликларга дучор бўлган беморларни қўллаб-қувватлаш;

- таълим, илм-фан, спорт ҳамда соғлиқни сақлаш соҳаларида хотинқизлар ва эркаклар ўртасидаги тафовутларни таҳлил қилиш, бу борада илмий, амалий ҳамда фундаментал тадқиқотларни қўллаб-қувватлаш;

- хотин-қизлар ва эркакларнинг тиббий маданиятини ошириш, уларнинг репродуктив саломатлигини мустаҳкамлаш, яқин қариндошлар ўртасидаги никоҳларни олдини олиш, жинс бўйича бевосита ва билвосита камситишларнинг олдини олишда давлат органлари, нодавлат нотижорат ташкилотлари ва фуқаролик жамиятининг бошқа институтлари ўртасидаги ижтимоий шерикликни мустаҳкамлаш[3].

Янги Ўзбекистонда кечаётган кенг кўламли ва жадал ислоҳотлар жараёнида хотин-қизларнинг ижтимоий-сиёсий фаоллигини ошириш, ҳуқуқ ва манфаатларини, гендер тенгликни таъминлаш, оила, оналик ва болаликни ҳимоя қилиш, саломатлигини муҳофаза қилиш, аёллар ўртасида тадбиркорликни ривожлантириш, улар учун янги иш ўринлари яратиш, интилиш ва ташаббусларини қўллаб-қувватлаш, меҳнат ва турмуш

https://wordlyknowledge.uz/index.php/gpble
Qabul qilingan sana: 07.12.2025
Nashr etilgan sana: 30.01.2026

шароитларини яхшилаш бўйича давлат сиёсати янги босқичга кўтарилди. Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2018 йил 2 февралдаги “Хотин-қизларни қўллаб-қувватлаш ва оила институтини мустаҳкамлаш соҳасидаги фаолиятни тубдан такомиллаштириш чора-тадбирлари тўғрисида”ги ПФ-5325- сонли Фармони, 2019 йил 7 мартдаги “Хотин-қизларнинг меҳнат ҳуқуқлари кафолатларини янада кучайтириш ва тадбиркорлик фаолиятини қўллаб-қувватлашга оид чора-тадбирлар тўғрисида”ги қарори, Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг 2021 йил 8 январдаги “Хотин-қизларни ижтимоий қўллаб-қувватлаш бўйича қўшимча чора-тадбирлар тўғрисида”ги 2-сонли қарорини қабул қилинганлиги бунинг ёркин ифодасидир.

Ҳозирда мамлакатимизда аёллар жамиятнинг барча соҳаларида ўз иқтидор ва имкониятларини намоён қилмоқдалар. Ишлаб чиқариш, таълим-тарбия, тиббиёт, илм-фан, маданият ва спорт соҳалари ривожида ҳам аёлларимизнинг муносиб ҳиссаси бор. Замонавий маърифатпарвар аёл деганда, миллий анъаналаримизга содиқ равишда тараққиётга интилаётган, ташаббускор ва ташкилотчи, аёллик мақомини тадқиқотчилик, етакчилик, устозлик фаолияти билан уйғунлаштирган бугунги кун қаҳрамонлари кўз олдимизга келади. Ватанимизнинг энг олий мукофоти – “Ўзбекистон Қаҳрамони”, шунингдек “Халқ ўқитувчиси”, “Халқ шоири”, “Халқ артисти” унвонларига сазовор бўлганлар орасида аёллар кўпчиликни ташкил этади. Академик, профессор, фан доктори мақомига эга хотин-қизларимиз Ўзбекистон илм-фани тараққиётига муносиб ҳисса қўшмоқдалар.

Ўзбекистон Республикаси Президенти Ш.М.Мирзиёев раҳбарлигида 2021 йил 26 февраль куни кенгайтирилган тарзда ўтказилган “Хотин-кизлар муаммоларини ҳал этиш, уларни ижтимоий қўллаб-қувватлашда давлат органларининг масъулиятини ошириш”га қаратилган видеоселектор йиғилишининг 11-сонли баёни 39-бандида Фанлар Академияси, Ёзувчилар уюшмаси, Маданият вазирлиги, Республика Маънавият ва маърифат маркази,

https://wordlyknowledge.uz/index.php/gpble
Qabul qilingan sana: 07.12.2025
Nashr etilgan sana: 30.01.2026

Махалла ва оилани қўллаб-қувватлаш вазирлиги, Молия вазирлиги билан биргаликда мамлакатимиз давлат мустақиллигининг 30 йиллигига бағишлаб миллий давлатчилигимиз тарихида ва халқимиз орасида маърифат тарқатишда муносиб из колдирган ҳамда бугунги кун қаҳрамонлари ҳақида маълумотлар жамланган “Ўзбекистоннинг маърифатпарвар аёллари” номли китоб-альбомни нашр этиш вазифаси белгиланди[4].

Хулоса ўрнида шуни айтиш керакки, ривожланган жамиятларда маданиятлилик даражаси хотин-қизларга бўлган муносабат ва улар учун яратилган имкониятларга қараб белгиланади. Бу ўз навбатида миллий анъаналарга ва шу билан бирга умумбашарий қадриятларга асосланган бўлмоғи даркор. Бу бежиз эмас, албатта. Зеро, ҳар қандай халқнинг маънавий даражасини аввало шу юрт аёлларининг маънавий савияси белгилайди. Зеро, аёлларнинг билимли бўлиши ўсиб келаётган авлодни тарбиялашда, Ватанга, халққа садоқат руҳида тарбиялашда катта аҳамиятга эга. Фарзандларнинг келажакда қандай шахс бўлиб етишишлари уларга оналарнинг қандай таълим-тарбия бера олганликларига боғлиқ.

Фойдаланилган адабиётлар:

1. Мирзиёев. Ш.М. Қонун устуворлиги ва инсон манфаатдарини таъминлаш – юрт тараққиёти ва халқ фаровонлигининг гарови.Т.,”Ўзбекистон”.2017.23 бет
2. Мирзиёев. Ш.М. Янги Оъзбекистон тараққиёт стратегияси. Т.,”Ўзбекистон”.2022.416 бет
3. Кадрлар тайёрлаш миллий дастури. // Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлисининг Ахборотномаси, 1997 й., 11-12 сон, 295-модда.
4. Ўзбекистон – Пекин Платформаси ва ҳаракат Дастури (ППҲД), БМТнинг «Хотин-қизлар ҳуқуқлари камситилишининг барча шаклларига барҳам бериш тўғрисида» Конвенсияси (ЕДАW), Минг йиллик ривожланиш мақсадларига эришиш (МДГс) асосида гендер

https://wordlyknowledge.uz/index.php/gpble
Qabul qilingan sana: 07.12.2025
Nashr etilgan sana: 30.01.2026

тенглигига эришиш йўлида. Фуқаролик ташаббусларини қўллабқувватлаш маркази. Тошкент.

5. 2017-2021-йилларда Ўзбекистон Республикасини ривожлантиришнинг бешта уствор йўналиши бўйича Ҳаракатлар стратегияси. Тошкент.2017йил, 7-феврал.
6. Каримов И.А.нинг 2004 йил 25 майдаги «Ўзбекистон Хотин-қизлар қўмитаси фаолиятини қўллаб-қувватлаш борасидаги қўшимча чора тадбирлари тўғрисида»ги ПФ-3434-сон Фармони // Ўзбекистон Республикаси қонун ҳужжатлари тўплами. 2004 й., 21-сон, 251-модда; 2014 й, 29-сон, 356-модда.
7. Хоф. Р. Возникновение и развитие гендерных исследований. / Пол, тендер, култура. // Под ред. Шоре. Э. и Хайдер. К. – М., 1999. –С. 23-53.
8. Бок Г. История, история женщин, история полов. / ТҲеСИС: Женщина, семя. 1994, №6. -. 170-200.
9. Доклад по селям развития тысячелетия. Узбекистан 2006. Представителство ООН в Узбекистане. Ташкент.